

Seminář: Smrt moravského velmože
Cyklus: Moravský velmož 1600 (III)

Vedoucí semináře: Tomáš Knoz
Semestr: Jarní semestr 2021

Obsah semináře:

1. Úvod

Námět: Téma, metoda, prameny, literatura. Prezence, referáty, úkoly.
Pramen: Was ist das Leben? In: P. Dom. Florentius Schilling: Todten-Gerüst. Das ist Wolgegründte Ehren-Bedächtnuß Hochadelicher Cavalieren, Herren und Frauen derer Hoch-Adeliches Herkommen. Wien 1681. Universitní knihovna Vídeň, Hauptbibliothek 1-188.128 A, pag. 170.

2. Modelová situace: Smrt a pohřeb Petra Voka z Rožmberka

Námět: Čtení textů Václava Březana, analýza, celkové rozvržení problematiky na základě významného pramene.
Pramen: Zápis Václava Březana o smrti a pohřbu Petra Voka z Rožmberka. In: Jaroslav Pánek (ed.): Václav Březan: Životy posledních Rožmberků. Praha 1985.
Referát: [Jaroslav Pánek: Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance. Praha 1989.](#)

3. Nemoc a smrt

Námět: Charakteristika úlohy nemoci a zdraví v raném novověku a jejich subjektivního vnímání šlechtici.
Pramen: 1. Zápisky Adama ml. z Valdštejna o své nemoci. In: Marie Koldinská – Petr Mat' a (edd.): Deník renesančního dvořana. Adam mladší z Valdštejna.
2. Korespondence Karla staršího ze Žerotína. In: Tomáš Knoz: Karel starší ze Žerotína – subjektivní anamnéza. Časopis Moravského muzea. Vědy společenské 82, 1997, s. 209-258.
3. Umírání: List Karla staršího ze Žerotína o smrti císaře Matyáše. In: Noemi Rejchrtová (ed.): Karel starší ze Žerotína, Z korespondence. Praha 1982, s. 322-327.
4. Dobrá smrt: List sv. Aloise z Gonzagy, S.J. jeho matce z 10. června 1591. In: materiály Dr. Františka Holečka k semináři Hroby a hrobky.
5. Špatná smrt: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. In: Mikuláš Dačický z Heslova, Paměti. Praha 1940, s. 47, 48, 49, 101, 122, 123.
Literatura: Tomáš Knoz: „S pomocí boží dosti mírně se mám“. Zdraví a nemoci Karla staršího ze Žerotína. Časopis Moravského muzea. Vědy společenské 82, 1997, s. 183-199.
Referát: [Philippe Aries: Dějiny smrti. Praha 2000.](#)

4. Testament

Námět: Charakteristika role testamentů jako komunikace „mezi životem a smrtí“ a mezi testátorem a obdarovaným.
Spolupráce: Tomáš Malý

- Pramen: 1. Testament Melichara z Redernu. In: Pavel Král: Mezi životem a smrtí. České Budějovice 2002.
2. Testament Karla st. ze Žerotína. In: Karel Müller: Závět' Karla staršího ze Žerotína. Sborník Státního okresního archivu Přerov 1996, s. 9-15.
- Literatura: Pavel Král: Mezi životem a smrtí. České Budějovice 2002.
- Referát: Pavel Král: Mezi životem a smrtí. České Budějovice 2002.

5. Pohřební strategie I.

- Námět: Přednáška s promítáním diapositivů, kategorizace různých typů pohřbů a pohřebních míst moravské šlechty (úvod, farní kostel, zámek, klášter).
- Pramen: Pohřeb Rudolfa Zejdlice ve farním kostele v Polné. In: SÚA Praha, Morava, Polná.
- Literatura: Tomáš Knoz: Grablegen und Grabkapellen des mährischen Adels von der Renaissance bis zum Barock. Thesen zur Problematik. In: Mark Hengerer (ed.): Macht und Memoria. Begräbniskultur europäischer Oberschichten in der Frühen Neuzeit, Köln – Weimar – Wien 2005, s. 449-482.
- Referát: není

6. Pohřební strategie II.

- Námět: Přednáška s promítáním diapositivů, kategorizace různých typů pohřbů a pohřebních míst moravské šlechty (metropole, hřbitov, závěry).
- Pramen: Jednání o vybudování hrobky pro Bohunku Žerotínskou z Tiefenbachu. In: Korespondence kardinála Dietrichsteina ke správě Moravy. MZA Brno, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. Č. 576, kart. 181, fol. 75-80.
- Literatura: Tomáš Knoz: Grablegen und Grabkapellen des mährischen Adels von der Renaissance bis zum Barock. Thesen zur Problematik. In: Mark Hengerer (ed.): Macht und Memoria. Begräbniskultur europäischer Oberschichten in der Frühen Neuzeit, Köln – Weimar – Wien 2005, s. 449-482.
- Referát: není
- Úkol: Zpracování materiálu k vybudování hrobky Tiefenbachů v Drnholci a pohřbení Bohunky ze Žerotína. Úkol pro tři osoby. In: Korespondence kardinála Dietrichsteina ke správě Moravy. MZA Brno, G 140, Rodinný archiv Dietrichsteinů, inv. č. 576, kart. 181, fol. 75-80.

7. Pohřební ceremoniál

- Námět: Sledování pohřebního ceremoniálu jako „přechodového rituálu“.
- Spolupráce: Pavel Král nebo Helena Svatoňová
- Pramen: 1. Pohřeb Jana ze Žerotína na Valašském Meziříčí v pamětech Ondřeje Sivého. In: Paměti Ondřeje Sivého. In: František Dostál (ed.): Valašské Meziříčí v pamětech třicetileté války. Ostrava 1962, s. 116-117.
2. Marek Bydžovský z Florentina: Pohřeb Václava Švihovského. In: Josef Janáček (ed.): Marek Bydžovský z Florentina, Svět za tří českých králů. Výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596. Praha 1987, s. 202.
3. Marek Bydžovský z Florentina: Pohřeb Viléma z Rožmberka. In: Josef Janáček (ed.): Marek Bydžovský z Florentina, Svět za tří českých králů.

Výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596. Praha 1987, s. 222-223.

4. Václav Březan: Pohřeb Viléma z Rožmberka. In: Jaroslav Pánek (ed.): Životy posledních Rožmberků. Praha 1985.

5. Neoprávněné užití erbů na pohřbě Wildheimově. In: Národní archiv Praha, Stará manipulace, sign. W 364/1.

Literatura: Pavel Král: Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku. České Budějovice 2004.

Referát: Pavel Král: Rituál a ceremoniál. Na příkladu pohřebních slavností na šlechtických dvorech v raném novověku. SPFFBU, C 49, 2002, s. 71–86.

8. Pohřební kázání

Námět: Rozbor pohřebního kázání jako symbolického literárního pramene.

Pramen: 1. Titul pohřebního kázání na Jindřicha Matyáše z Thurnu. In: František Hrubý: Pohřební kázání o Jindřichu Matyáši hr. Z Thurnu. ČČH.

2. Pohřební kázání nad hrobem Jana Křtitele z Verdenberga. In: P. Dom. Florentius Schilling: Todten-Gerüst. Das ist Wolgegründte Ehren-Bedächtnuß Hochadelicher Cavalieren, Herren und Frauen derer Hoch-Adeliches Herkommen. Wien 1681. Universitní knihovna Vídeň, Hauptbibliothek 1-188.128 A.

Literatura: Tomáš Knoz: Todtengerüst. Dobrá smrt ctnostného šlechtice v pohřebních kázáních Dona Florentia Schillinga. SPFFBU, C 49, 2002, s. 119-134.

Miloš Sládek: Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století. Literární archiv 27, 1994, s. 191-208.

Prechal Pavlíčková, Radmila: O útěše proti smrti. Víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace. Praha 2017.

Referát: František Hrubý: Pohřební kázání o Jindřichu Matyáši z Thurnu. ČČH 38, 1938, s. 12-55.

Úkol: Dopracování elektronické formy kázání Dona Florentia Schillinga přepisem z fotokopii původního starého tisku.

9. Náhrobek I.

Námět: Typologie náhrobníků a náhrobků.

Pramen: 1. Zmínky o náhrobnících u Paprockého. In: Bartoloměj Paprocký z Hlohov: Zrcadlo slavného Markrabství moravského. Olomouc 1593, pag. CXLVIII, CXVI.

2. Texty na náhrobnících. In: Eva Chaloupková: Náhrobníky na Znojemsku. Brno 2001. (Bakalářská práce uložena na FFMU.)

3. Návštěva císařského mauzolea na Pražském hradě. In: Eliška Fučíková – Josef Janáček (ed.): Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze. Praha 1989.

Literatura: Miroslava Nováková: Renesanční figurální náhrobek moravský 1520–1620. Brno 1952. (Disertační práce v Brně).

Hana Myslivečková: Mors ultima linea rerum: pozdně gotické a renesanční figurové náhrobní monumenty na Moravě a v českém Slezsku. Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 382 s.

Referát: Hlinomaz, Milan: K interpretaci, době vzniku a původu tzv. rožmberského náhrobníku ve Vyšším Brodě. Jihočeský sborník historický 56, 1987, s. 71–80. Knoz

10. Náhrobek II. – Exkurze

- Námět: Analýza náhrobků v kostele sv. Jakuba v Brně.
- Pramen: Texty náhrobníků v kostele sv. Jakuba v Brně. In: Pavla Kubíčková: Náhrobníky v Brně. Brno 2002. (Bakalářská práce FF MU Brno.)
- Literatura: Pavla Kubíčková: Náhrobníky v Brně z let z let 1500-1743. Brno 2002. (Bakalářská práce uložena na Historickém ústavu FF MU.)
- Referát: [Martin Babka: Louis Raduit de Souches. Brno 2004. \(Bakalářská práce na FFMU Brno.\)](#) a [Hans Reutter: Zur Geschichte des de Souches-Grabmales in Brünn. Zeitschrift des Vereins für die Geschichte Mährens und Schlesiens 20, 1916, s. 397-410.](#)
- Úkol: Připravení prepisů a překladů textů na náhrobnících v kostele sv. Jakuba. Úkol pro tři osoby.

11. Sepulkrální umění

- Námět: Charakteristika role funerálních a sepulkrálních uměleckých děl.
- Spolupráce: Miloslav Študent, Pavel Suchánek
- Pramen: 1. Kontrakty Jana Křtitele z Verdenberga s umělci na vytvoření jeho náhrobku
2. Pohřební písně z kancionálu Jana Diviše ze Žerotína. In: Kancionál Jana Diviše ze Žerotína. 1606. Universitní knihovna Wroclaw. Sign. M 1452 Rukopis. Oddělení rukopisů.
- Literatura: [Ivo Hlobil – Eduard Petrů: Humanismus a raná renesance na Moravě. Praha 1992.](#)
[Tomáš Knoz: Krankheit, Tod und Verewigung von Adeligen in der Frühen Neuzeit. Im Schnittpunkt von historischer Anthropologie, medizinischer Anthropologie und Kunstgeschichte. In: Opera historica 9. České Budějovice 2002, s. 81–115.](#)
- Referát: [Veronika Korčáková: Ikonografický program pohřební zámecké kaple Všech svatých v Telči. Průzkumy památek 7, 2001, č. 1, s. 21–33.](#)
[Ondřej Jakubec – Pavel Waisser – Marta Vaculínová: Mauzoleum Zachariáše z Hradce na zámku v Telči a jeho výzdoba v kontextu renesančních zámeckých kaplí. Opuscula historiae artium 64, č. 1, 2015, s. 2–31.](#)

12. Pohřební místo jako šlechtická memorie

- Námět: Šlechtické fundace, kult mrtvých předků, „turistické“ návštěvy pohřebních míst.
- Pramen: 1. Fundace k opatrování duše a těla zemřelého v testamentu Víta Jindřicha z Thurnu. In: MZA Brno, Rodinný archiv Collaltů.
2. Epitaf Jana Křtitele z Verdenberga jako součást jeho fundace pro kapucíny v Mödlingu. In: HHStA Wien, Archiv Grafenegg, Bd. 39, Giornale.
3. Bonpolská knížka: Píseň o smrti známá po celém světě. In: Pavel Preiss: Boje s dvouhlavou saní. Praha 1981. Kapitola Miles christianus. Poslední zbroj a zbraně, s. 273-274.
4. Návštěvy hrobových míst šlechticů a panovníků Kryštofem Václavem z Nostic. In: Jiří Kubeš (ed.): Kryštof Václav z Nostic, Deník z cesty do Nizozemí v roce 1705. Praha 2004, s. 156-160.

Literatura: Thomas Winkelbauer – Tomáš Knoz: Geschlecht und Geschichte. Grablegen, Grabdenkmäler und Wappenzyklen als Quellen für das historisch-genealogische Denken des österreichischen Adels im 16. und 17. Jahrhundert. In: Bahlcke, J. – Strohmeyer, A. (edd.): Konstruktion der Vergangenheit. ZHF. Beiheft 29. Berlin 2002, s. 129-178.

Referát: [Pavel Preiss: Boje s dvouhlavou saní. Praha 1981. Především kapitola Miles christianus. Poslední zbroj a zbraně, s. 259–279.](#)

13. Závěr

Námět: Závěrečná diskuse. Hodnocení, zápočty.

Pramen: Cervantes: Epitaf Dona Quijota de la Mancha. In: Miguel de Cervantes Saavedra: Duchaplný rytíř Don Quijote de la Mancha. Nakladatelství Družstevní práce, Praha 1931, díl 2, s. 762. Přeložil Hugo Kosterka.